

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

Datums skatāms laika zīmogā Nr. 1-8/34

Latvijas Republikas Saeima
saeima@saeima.lv

Ministru kabinets
pasts@mk.gov.lv

Par ārkārtējo situāciju uz Latvijas - Baltkrievijas robežas

2021.gada 10.augustā Ministru kabinets ir izdevis rīkojumu Nr.158 (prot. Nr. 55 66. §), kas paredz ārkārtējās situācijas izsludināšanu noteiktās administratīvajās teritorijās, kas atrodas netālu no robežas ar Baltkrievijas Republiku. Rīkojums paredz, ka Valsts policija un Nacionālie bruņotie spēki sniegs atbalstu Valsts robežsardzei, lai atturētu personas no Latvijas–Baltkrievijas valsts robežas nelikumīgas šķērsošanas, kā arī raudzīties, lai personas, kas robežu ir nelikumīgi šķērsojušas, atgrieztos Baltkrievijā. Valsts robežsardzei arī tiek dotas tiesības pret personu, kas nelikumīgi šķērsojusi valsts robežu, pielietot fizisku spēku un speciālos līdzekļus, lai personu atgrieztu valstī no kuras tā nelikumīgi šķērsojusi robežu. Tādējādi tiesībsarga ieskatā ir īpaši jāuzsver, ka jebkurai spēka pielietošanai ir jābūt samērīgai ar potenciālajiem draudiem un iespēju robežās kā galējam līdzeklim, lai novērstu valsts vai sabiedrības drošības apdraudējumu.

Papildus rīkojuma 6.punktā noteikts, ka Valsts robežsardzes struktūrvienībās un citās iestādēs, kas izvietotas teritorijā, kurā ir izsludināta ārkārtējā situācija, netiek pieņemti personu iesniegumi par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu.

Valstij ir pienākums nodrošināt tās iedzīvotāju un teritorijas drošību, tostarp, kontrolējot migrāciju, vienlaikus tiesībsargs uzsver, ka arī ārkārtējās situācijas laikā valstij ir pienākums raudzīties, lai noteiktie ierobežojumi būtu patiešām nepieciešami un tādi, kas nesamērīgi neierobežo personu cilvēktiesības un ļauj Latvijai turpināt pildīt starptautiskās saistības, ko tā uzņēmusies. No rīkojuma anotācijas un publiski pieejamās informācijas secināms, ka minētie pasākumi pieņemti, gatavojoties lielai imigrantu plūsmai uz Latvijas-Baltkrievijas robežas, ko jau ir piedzīvojusi un šobrīd piedzīvo arī Lietuva un Polija. Tāpat secināms, ka valdība, sagatavojot rīkojumu ir vadījusies no

Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām lietā N.D. un N.T. pret Spāniju.¹ Rīkojuma anotācijā² minēts, ka, kā to ir norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā N.D. un N.T. pret Spāniju, valstīm ir tiesības nepieļaut nelikumīgu valsts robežas šķērsošanu un nodrošināt, ka valstis nelikumīgi šķērsojošās personas “atstumj” atpakaļ no savas teritorijas. Minētās valstu tiesības ir attiecināmas arī uz iespējamiem patvēruma meklētājiem. Anotācijā arī norādīts, ka rīkojuma projektā ir ietverts valsts teritoriālās neaizskaramības un tiesiskuma princips, proti, personas – trešo valstu pilsoņi, pārkāpjot likumu jeb nelikumīgi šķērsojot valsts robežu nevarētu iegūt sev labumu no tā, izņēmums būtu attiecināms tikai uz personām, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība reālu tūlītēju draudu gadījumā.

Vienlaikus, apzinoties potenciālos riskus un institūciju pienākumu novērst iespējamo valsts drošības apdraudējumu, tomēr jānorāda, ka anotācijā minētās tiesības nav absolūtas, bet gan pakļautas noteiktiem nosacījumiem. Proti, Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā N.D. un N.T. pret Spāniju norādījusi arī to, ka, lai šādās situācijās netiktu konstatēts Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (turpmāk – Konvencija) garantēto tiesību pārkāpums, ir jākonstatē, ka personām bija iespējas valstī nokļūt tiesiskā ceļā, it īpaši gadījumos, ja tās vēlas saņemt aizsardzību, pamatojoties uz Konvencijas 3.pantu. Turklāt šādai iespējai personai ir jābūt patiesi un faktiski pieejamai.

Spānijas kontekstā tiesa norādīja, ka minētās personas būtu varējušas pieteikties vīzai, izmantojot diplomātiskās vai konsulārās pārstāvniecības, vai arī lūgt patvērumu robežkontroles punktā. Tāpat konkrētās lietas apstākļi liecināja, ka minētajā teritorijā bija speciāli izveidots punkts patvēruma iesniegumu pieņemšanai.³ Savukārt Latvijas situācijā, liedzot iespēju iesniegt patvēruma iesniegumu visā rīkojumā minētajā situācijā (tostarp, ierodoties robežkontroles punktā), pastāv pamatotas šaubas, vai personām ir reālas un efektīvas iespējas iet šo tiesisko ceļu, lai pieprasītu patvērumu. Proti, šādas iespējas būtu tikai personām, kas Latvijā iecerē ar konkrētu tiesisku pamatu, piemēram, vīzu vai uzturēšanās atļauju, tomēr patvēruma tiesību specifiskajā kontekstā jāņem vērā, ka šāda iespēja lielākajai daļai personu ir faktiski neiespējama. It īpaši tas jāņem vērā apzinoties šķēršļus, kas Baltkrievijā ir likti Latvijas diplomātisko un konsulāro pārstāvniecību funkcionēšanai. Tādējādi var rasties situācija, ka *de facto* personām, kas, neesot vīzai vai citiem pielīdzināmiem dokumentiem, Latvijas robežu šķērso, ierodoties no Baltkrievijas, nav faktisku iespēju lūgt patvērumu un tās tiek atgrieztas Baltkrievijā bez jebkāda individuāla izvērtējuma, bet līdzīgā situācijā esošas personas, kas šķērso Latvijas – Krievijas robežu, patvērumu var lūgt un to situācijā tiek veikts individuāls izvērtējums.

Latvijai ir pienākums nodrošināt personu iespējas lūgt patvērumu, kā arī jāraugās, lai persona netiktu izraidīta uz valsti, kur tā var saskarties ar vajāšanu, necilvēcīgu izturēšanos vai spīdzināšanu. Tāpat jāuzsver, ka nav pieļaujama kolektīvā izraidīšana un gadījumos, ja personas tiek “atstumtas” no valsts robežas, ir jāpastāv kādai tiesiskai un vienlaikus faktiski izmantojamai un efektīvai iespējai tomēr vērsties pie atbildīgajām valsts institūcijām un patvērumu tomēr lūgt. Papildus, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi, jānorāda, ka gadījumos, kad valsts plāno patvēruma meklētāju atgriezt uz kādu trešo valsti, neizskatot tās patvēruma iesniegumu, valstij ir jāpārlicinās, ka konkrētajam indivīdam šajā trešajā valstī tiks nodrošināta piekļuve adekvātai

¹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2020.gada 13.februāra lēmums lietā N.D. un N.T. pret Spāniju pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-201353>

² Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40506108&mode=mk&date=2021-08-10>

³ Sk.minētā sprieduma 202.-220.punktu.

patvēruma procedūrai, kas attiecīgi nodrošinātu, ka šajā valstī tiks ievērots neatgriešanas jeb *non refoulement* princips.⁴

Lai gan rīkojumā tas nav ietverts, tomēr, kā minēts anotācijā un kā norādījuši valdības pārstāvji, arī ārkārtas situācijas laikā tiks piemērots individuālais izvērtējums un īpašu draudu vai mazaizsargāto grupu gadījumā persona var netikt atgriezta Baltkrievijā. Tādējādi tiesībsargs aicina veikt nepieciešamos pasākumus, lai šāds apsolījums nebūtu tikai teorētisks, bet arī faktiski īstenojams, īpašu uzmanību pievēršot gadījumiem, kad valstī ir iecerējis nepilngadīgais bez pavadības vai kādas citas mazaizsargātas grupas pārstāvis, kā arī nodrošināt, ka personām, kam būtu pamats lūgt patvērumu Latvijā, ir tiesiska un reāla iespēja to darīt.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Baiba Kiršteina, 67201415
baiba.kirsteina@tiesibsargs.lv

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

---

⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.jūlija spriedums lietā D.A un citi pret Poliju 59.punkts, pieejams: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-210855>